

2 pav. Kapas 7. A. Kalinausko nuotr.
Fig. 2. Burial 7.

dijęs geležinis kriauninis peilis kape 3, odinės piniginės su bronziniu apkalu ir sagtelėmis liekanos kape 7, Aleksandro Jogailaičio (1492–1506 m.) denaras kape 2, du bronziniai žiedai ekskavatoriaus iškastose žemėse. Kapuose palaidoti suaugę žmonės, iš kurių tik vieno nustatytas tikslesnis amžius ir lytis. Kape 7 buvo palaidotas 30–40 m. vyras.

Į P nuo perkasų, ekskavatoriaus iškastų žemių (arimo) krūvose tiesiai priešais kapus aptikta šiek tiek žmonių kaulų, bronzinis žiedas su pirštakauliu, kito žiedo fragmentas, bronzinė sagtelė. Kaulai buvo mažiausiai dviejų individų, 10±2,5 ir 18±6 mėnesių vaikų. Tai leidžia manyti, kad ištirtoje kapinyno dalyje yra buvę daugiau palaidojimų, taip pat ir vaikų, tik kūdikiai ir vaikai galėjo būti užkasti dar mažesniame gylyje ir šie kapai buvo visiškai suardyti ariant.

Pagal įkapes kapinynas datuojamas XVI a. Pagal nedidelį kapų skaičių ir siaurą paplitimą atrodo, kad tai buvusi nedidelė ir trumpai naudota laidojimo vieta.

Kakliniškės Old Cemetery

Hitherto unknown Kakliniškės Old Cemetery (Elektrėnai Municipality) was discovered in 2020 and a 112.5 m^2 trench was excavated in the part of it which lies in the GIPL construction site (Fig. 1). Seven inhumation burials, which had been considerably destroyed or disturbed by ploughing and earthwork, were discovered immediately beneath the plough layer at a depth of 25–35 cm. The individuals were adults, all interred supine with their heads to the W (Fig. 2). The children's bones found in the plough layer removed by the excavator show that child burials could have been shallower and have been destroyed at the investigation site. The grave goods were very sparse: a full-tang knife, a leather purse, bronze rings, and a coin. Based on the grave goods, the cemetery dates to the 16th century. Based on the small number of burials and their narrow incidence, it seems that the burial site was small and had been used only briefly.

Diana Tetereva, Olegas Fediajevas

Kapinės Kauno Miesto sode

2020 m. atlikti detalieji tyrimai Kauno valstybinio muzikinio teatro (UK 10416) parke, vadinamame Miesto sodu. Tyrimai užsakyti įgyvendinant Miesto sodo rekonstrukcijos projektą. Miesto sodas yra Kauno miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu (UK 22149), teritorijoje (1 pav.). V dalyje ties išlikusia gynybine siena (Kauno miesto gynybinių įtvirtinimų liekanos (UK 817)) su restauruotu Malūnininko bokštu (UK 25768) jis ribojasi su Kauno senamiesčiu (UK 20171). Miesto kvartalas, kurio V dalyje yra Muzikinis teatras su sodu bei gynybinės sienos fragmentais, Š tęsiasi iki Laisvės alėjos, R – Maironio, P – Kęstučio, V – I. Kanto gatvių. Jo teritorijoje tarybiniu laikotarpiu buvo įrengti betoninių trinkelių dangos takai ir aikštelės, baseinas, laiptuotos atraminės sienutės, ties kuriomis pirminis reljefas buvo nukastas ar užpiltas, betoniniais šaligatvio borteliais įrėmintos aikštelės su veja ir augančiais medžiais. XIV a. pabaigoje šalia dabartinio Miesto sodo

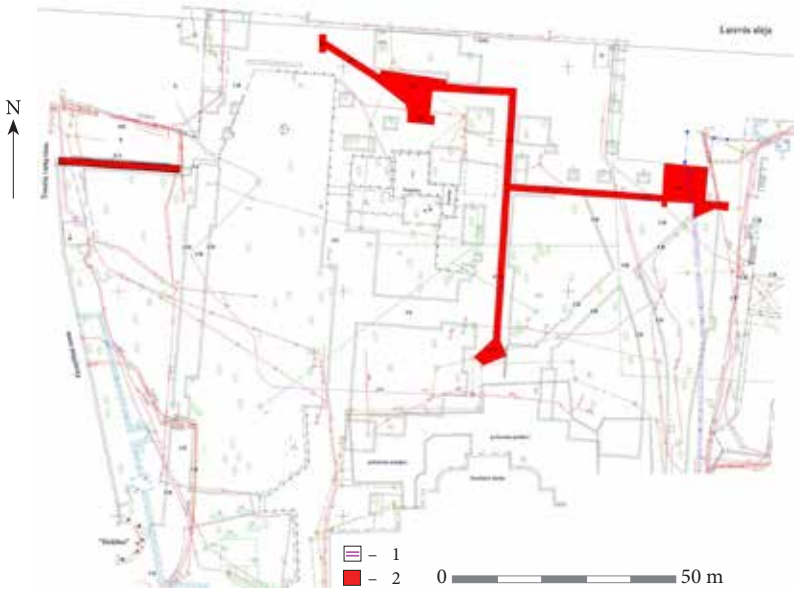

1 pav. Situacijos planas: 1 – gynybinės sienos fragmentai; 2 – 2020 m. detaliųjų tyrimų plotai ir jų numeriai. O. Fediajevo brėž.

Fig. 1. Situation plan: 1 – defensive wall fragments; 2 – 2020 excavation areas and their numbers.

apgyvendinti totoriai, jų vardu pavadinti ir tarp 1610–1625 m. pastatytos gynybinės sienos, apjuosusios totorių priemiestį iš R, vartai. Mūrinė miesto siena vėliau tapo nuolatine riba teritorijoje. 1795 m. šalia jos suplanuotos miesto katalikų kapinės. 1797 ir 1798 m. Kauno miesto planuose pažymėta gynybinės sienos atkarpa su dviem bokštais, o į V nuo jos parodytos katalikų kapinės. 1847 m. realizuojant Kauno miesto išplėtimo projektą, buvo suformuotas 177 kvartalas tarp dabartinės Laisvės alėjos, Kęstučio, I. Kanto ir Maironio gatvių. Kapinės atsidūrė šio kvartalo V dalyje. Galbūt nuo tada šioje teritorijoje nebelaidota, nes nuo 1848 m. veikė naujos kapinės Naujamiesčio R pakraštyje, dabartiniame Vytauto prospekte. 1866 m. visa kapinių teritorija su plotu, kuriame turėjo būti dar 1847 m. numatytos aikštės P dalis, išnuomota verslininkui E. Rudolfui. Jis teritoriją pavertė rekreacine zona: nutiesė takus, pastatė lauko estradą ir kitus medinius statinius. Laisvės alėja tapo Miesto sodo Š riba. 1891 m. Miesto sodo P dalyje, prie Kęstučio gatvės pastatytas miesto teatras. 1923 m. teatras perstatytas jį išplečiant. 1932 m. visa Miesto sodo teritorija buvo perplanuota. Pagal naują projektą perdaryti takai, fontanai. 1972 m. dar kartą rekonstruota parko infrastruktūra. 1972 m. Kauno miesto sode, protestuodamas prieš tarybinį režimą, susidegino Romas Kalanta. 2002 m. atidengtas žūties vietos įamžinimo paminklas su įrašu grindinyje: „Romas Kalanta 1972“.

Archeologiniai tyrimai parko teritorijoje prasidėjo 1979 m. Tais metais D. Balčiūnas atliko žemės darbų priežiūrą apie 1100–1200 m^2 dydžio teritorijoje į Š nuo Muzikinio teatro pastato (Vaškelis A., Kauno miesto gynybinės sienos tyrimai, *Architektūros paminklai*, Vilnius, 1988, t. 11, p. 3). Pasak archeologo, žemės dar-

bai vykdyti mechanizuotai, iškasant įrengiamo rūsio vietoje buvusius palaidojimus ir nefiksuojant kapų (*PRPI*, f. 5, b. 2879). 1980 m. rengiant gynybinės sienos restauracijos projektą A. Vaškelis ir A. Žalnierius atliko žvalgomuosius tyrimus (*LIIR*, f. 1, b. 900). Jų metu ties išlikusiais sienos fragmentais ir spėjamu jų tęsiniu iškasta 17 įvairaus dydžio šurfų. Tyrimų metu atidengti gynybinės sienos ir esamo Malūnininko bokšto pamatai, atkasti Totorių vartų bokšto pamatų fragmentai. Viename iš šurfų rasta žmonių kaulų. 1997 m. A. Vaškelis atliko archeologinius tyrimus dabartinio restorano „Miesto sodas" kieme Laisvės alėjoje 93. Ištirtas bendras 83 m^2 dydžio plotas, fiksuotas iki 1,5 m storio kultūrinis sluoksnis, susidaręs trimis etapais. Ankstyviausias datuotas iki gynybinės sienos statybos, t. y. XV–XVII a. pradžia. Antrasis – egzistuojant gynybinei sienai, atsiradus kapinėms, t. y. XVII a. – XIX a. viduriu. Trečiasis susidarė nuo XIX a. vidurio kaip miesto skvero kultūrinis sluoksnis. Tyrimų metu atidengtos miesto sienos Š bokšto pamatų liekanos, buvusios mūrinės kapinių sienos, kurios likučiai sunaikinti XX a., pamatai (*LIIR*, f. 1, b. 2992). Tais pačiais 1997 m. kieme Laisvės alėjoje 93 vykdyti ir detalieji tyrimai, kurių metu 1–1,1 m gylyje atkasti 9 apardyti palaidojimai mediniuose karstuose be įkapių, datuoti XIX a. I puse. Po tyrimų jų vietoje pastatytas dabartinio restorano „Miesto sodas" priestatas. 2019 m. vadovaujant D. Teterevai atlikti žvalgomieji tyrimai, kurių metu iškastos 3 perkasos ir 5 šurfai – bendrai 40 m^2 dydžio plotas. Beveik visuose tyrimų plotuose rasta pavienių žmonių kaulų, o perkasose 1–3 ir šurfe 4 atidengti šeši neliesti ar kiek apardyti XVIII a. pabaigos – XIX a. I pusės kapai (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 127–131).

2020 m. atliekant detaliuosius tyrimus siekta komunikacijų įrengimo vietose ištirti ir išimti palaidojimus, surinkti pavienius žmonių kaulus iš suardytų kapų, fiksuoti archeologines struktūras. Teritorijos R dalyje, ties įvažiavimu į kiemą, atraminės sienutės vietoje tikėtasi aptikti griovio ir kelio, apie kuriuos rašyta anksčiau, pėdsakų, tačiau jų nerasta. Gal griovio iš viso nebuvo, o kelią ties 2020 m. tirtais plotais galėjo sunaikinti XX a. komunikacijų įrengimo metu. 2020 m. ištirtas vienas šurfas (6) ir dešimt perkasų (4–13) (tyrimų plotų ir kapų numeracija tęstinė nuo 2019 m.). Dauguma tyrimų plotų 1,5 m pločio ir skirtingo ilgio, kurį lėmė būsimų šulinių vietos (šurfas 6, perkasos 5–11, 13). Kai kurias perkasas teko plėsti (perkasos 4, 6, 7, 11, 12). Bendrai detaliai iki įžemio ar projektinio gylio ištirtas 442 m^2 dydžio plotas (1 pav.). Žvalgymai metalo ieškikliais ir vizualiai atlikti takų, laistymo sistemos, elektros trasų, buvusio baseino vietose, taip pat šalia Muzikinio teatro požeminės rūbinės, iš viso apie 10 tūkst. m^2 teritorijoje. Įžemis daugumoje perkasų pasiektas 1,3–1,5 m gylyje, kapų duobėse – iki 2,2 m gylyje. Perkasose 5–9, 11 kai kur fiksuoti trys kultūrinio sluoksnio horizontai – apie 50 cm storio viršutinis, susidaręs XIX a. II pusėje – XX a., apie 50 cm storio vidurinis, datuotas XIX a. I puse, ir apatinis, nuo kelių cm iki 30 cm storio, priskirtas XVI–XVII a. 2020 m. aptikti 34 kapai, kuriems suteikti numeriai 7–40. Jie rasti perkasose 10, 12 ir 13. Dauguma kapų be įkapių, keliuose rasta kryželių, žiedų, sagų. Karstai visiškai suirę, išlikę tik vinys ir vieno karsto žalvarinės rankenos (2 pav.). Palaidojimai datuoti XVIII a. pabaiga – XIX a. viduriu. Mirusieji daugiausia laidoti galvomis į V, tokių fiksuoti 27. 4 palaidojimai orientuoti galvomis į P, 2 mirusieji gulėjo galvomis į R, vieno kryptis nenustatyta. Pagal kryželius (3 pav.) prie mirusiųjų aišku, kad kapinės buvo skirtos tiek katalikams, tiek stačiatikiams (sentikiams), ir panašu, kad skirtingų konfesijų mirusiesiems

0 10 cm

2 pav. XIX a. I pusės varinė karsto rankena (1) ir XVII a. I pusės herbinių (2, 3) bei XVIII a. plokštinio (?) (4) koklio fragmentai. O. Fediajevo nuotr.

Fig. 2. First half of the 19th-century copper coffin handle (1) and first half of the 17th-century armorial (2, 3) and 18th-century panel (?) (4) stove tile fragments.

3 pav. XIX a. I pusės kryželiai: 1 – katalikų; 2 – stačiatikių ir sentikių. O. Fediajevo nuotr.

Fig. 3. First half of the 19th-century crosses: 1 – Catholic; 2 – Orthodox Christian and Old Believer.

atskiros kapinių vietos neišskirtos. Tik prie vieno iš mirusiųjų rastas katalikiškas kryželis, dar du aptikti atsitiktinai. Sentikių kryželių rasta penkiuose kapuose. Perkasoje 12 vienoje kapo duobėje skirtinguose lygiuose išimti penki palaidojimai – kapai 24–28. Tai, kad giliau aptikti nebuvo suardyti, leido padaryti išvadą, kad jie mirė beveik tuo pačiu metu. Prie vieno iš mirusiųjų (kapas 25) rastas vadinamasis sentikių vyriškas kryželis, nešiojamas prie kūno (aštuongalis kryžius be Nukryžiuotojo – esminis skirtumas nuo ortodoksų). Todėl padaryta prielaida, kad šioje kapavietėje XIX a. I pusėje palaidoti sentikiai. Mirusiųjų su šio tipo kryželiais rasta dar trijuose palaidojimuose (kapai 13, 14, 16). Be to, perkasoje 13 vaiko kape 31 aptiktas sentikių pomorų (bepopių) 10,8 cm aukščio, 6,3 cm pločio kryžius su Nukryžiuotoju. Toks kryžius buvo saugomas specialioje dėžutėje, iš kurios būdavo išimamas ypatingomis progomis. Kitose perkasose dviem ar keliais lygiais palaidotų mirusiųjų nerasta, taip pat,

0 5 cm

4 pav. Monetos: 1 – LDK Žygimanto Augusto 1564 m. pusgrašis; 2 – Prūsijos Žygimanto Senojo 1528–1531 m. šilingas; 3 – Lenkijos Žygimanto Augusto 15?? m. pusgrašis; 4–6 – LDK Zigmanto III Vazos 1611, 1620 ir 1621 m. dvidenariai; 7–9 – Rygos Gustavo II Adolfo 163 m. ir 16?? (du) šilingai; 10 – Rygos Kristinos 164? m. šilingas; 11, 12 – Rygos Karolio XI 1661 m. (abu) šilingai; 13–18 – LDK ir Lenkijos Jono Kazimiero 1660–1666 m. šilingai (1, 3 – sidabras, 2, 4–12 – bilonas, 13–18 – varis). O. Fediajevo nuotr.

Fig. 4. Coins: 1 – GDL Sigismund August 1564 halfgroat; 2 – Prussian Sigismund I the Old 1528–1531 shilling; 3 – Polish Sigismund August 15?? halfgroat; 4–6 – GDL Sigismund III Vasa 1611, 1620, and 1621 double denars; 7–9 – Rīga Gustavus Adolphus 163 and 16?? (two) shillings; 10 – Rīga Christina 164? shilling; 11, 12 – Rīga Charles XI 1661 (both) shillings; 13–18 – GDL and Polish John II Casimir 1660–1666 shillings (1, 3 – silver, 2, 4–12 – billon, 13–18 – copper).

palyginus su tyrimais kitose kapinėse, rasta mažai pavienių žmonių kaulų, o tai patvirtina, kad kapinės veikė gana trumpai. Po antropologinių tyrimų palaikai perlaidoti bendrame kape Miesto sode.

Aptikta ir architektūrinių detalių. Tyrimų metu perkasoje 6 atidengtas XIX a. buvęs trintų raudonų plytų takas. Perkasoje 11 atkasti XIX a. I pusės medinio pastato mūriniai pamatai. Statinys sudegė dar XIX a., tai liudijo šalia mūro fiksuoti degėsiai ir apsilydęs stiklas. Po gaisro pastatas apleistas. Dar vieni plytų mūro pamatų fragmentai atidengti perkasoje 13. Šie išlikę prasčiau, kokiam statiniui skirti, neišsiaiškinta. Pagal plytas ir kalkinį skiedinį jie datuoti XVII a. Tyrimų metu surinkti keli šimtai radinių, dalis jų registruota ir perduota KMM – iš viso 268 radiniai. Rasta gana daug buitinės keramikos, plokštinių ir indų formos koklių, kas leidžia padaryti prielaidą, kad ir už miesto sienos XVI–XVII a. būta sodybos ar sodybų. Aptiktos dvi dešimtys XVI–XVII a. monetų, kurios galėjo būti pamestos šalia kelio, vedančio Totorių vartų link (4 pav.). Kai kurios iš jų gana retos. Kovas prie gynybinės sienos liudija XVII–XVIII a. švininės kulkos. Tačiau daugiausia radinių datuota XIX–XX a., todėl tik dalis jų inventorinta.

The Cemetery in the Kaunas City Garden

In 2020, in realising a park reconstruction project in the Kaunas City Garden, 442 m^2 were excavated at the site of utility line trenches and around 10,000 m^2 were surveyed (Fig. 1). Sterile soil was reached in the majority of the trenches at a depth of 1.3–1.4 m, in burial pits at a depth of up to 2.2 m. 34 burials dating to the late 18th – first half of the 19th centuries were discovered. The individuals had been Catholics and Old Believers, to whom separate sections of the cemetery had not been assigned. The majority of the burials were without grave goods, but several contained crosses (Fig. 3), rings, and buttons. A roughly 1.3–1.5 m thick cultural layer with a distinguishable lower 16th–17th-century horizon containing contemporaneous finds: sherds of household pottery, stove tile fragments (Fig. 2), and coins (Fig. 4) was recorded beyond the cemetery's boundaries. 268 finds were given to KMM.

Dovilė Urbonavičiūtė-Jankauskienė

Kapai Rasų gatvėje 9 Vilniuje

2020 m. sausio–birželio mėnesiais APC vykdė žvalgymus Rasų g. 9, Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 25504) teritorijoje. Sklypas Rasų g. 9 yra netaisyklingo trikampio formos, jį iš Š–V riboja Drujos, iš R – Rasų gatvės, iš P – geležinkelio linijų teritorija. 2017 m. vykdyti žvalgomieji tyrimai numatomo administracinės paskirties pastato statybos vietoje metu (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 729), tirtas bendras 25,3 m^2 dydžio plotas (4 šurfai ir perkasa), fiksuotas XIX a. sluoksnis su XVII–XIX a. radiniais.

Ruošiant sklypą statyboms, žvalgymų metu buvo niveliuojama sklypo centrinė ir R dalys. Darbai vykdyti mechanizuotai. Centrinėje dalyje kastas apie 40–50 cm viršutinis pilkos žemės sluoksnis su griuvenomis ir šiukšlėmis. R dalyje buvo nukasamas iki 90–150 cm gylio viršutinis pilkos žemės su griuvenomis, likusiomis gelžbetonio plokštėmis ir šiukšlėmis sluoksnis. Iki projektinio niveliacijos lygio stebėtas sujauktas XX a. sluoksnis, vietomis persmelktas mazutu.

Žvalgymai vykdyti numatomo statyti pastato vietoje ir sklype klojamų inžinerinių tinklų vietoje, iš viso 3375 m² plote (1 pav.). Jų metu vietomis fiksuotas iki 1,8–2,2 m storio XIX–